

Waar is God?

Gemeente van Christus,

'*God ziet alles*' – hoe klinkt zo'n uitspraak in uw oren? Ik kan me herinneren dat zulke gedachten ook wel zijn gebruikt ter waarschuwing. Je mag je dan onbespied wanen – maar pas op: God ziet alles. Je mag dan denken dat je gedachten alleen van jou zijn – maar pas op: God ziet alles. Ik hoorde eens van iemand die in haar kinderjaren het zelfs op de koektrommel had zien staan – haar moeder had kennelijk Gods alziend oog ontdekt als een effectief middel in de opvoeding. En zo is de uitspraak 'God ziet alles' als een dreigement gaan klinken, als een onontkoombare werkelijkheid die je voortdurend het gevoel geeft bespied te worden en erger nog: beoordeeld of zelfs *vèr*oordeeld te worden. *God ziet alles* - met zijn scherpe, beoordelende, ja zelfs boze oog! En dan voel je je klein en schuldig...

Is dat de strekking van Psalm 139? Je zou het haast denken als je vers 7 leest: '*Hoe zou ik aan uw aandacht ontsnappen, hoe aan uw blikken ontkomen...*' Dat doet denken aan dat andere hele bekende verhaal over 'de tuin van Eden' waar de mens en zijn vrouw, Adam en Eva, zich verstoppen voor God, maar kennelijk tevergeefs, want de HEER roept hen: '*waar ben je?*' (Genesis 3: 9) En Adam antwoordt dan: '*Ik hoorde u in de tuin en werd bang omdat ik naakt ben; daarom verborg ik mij*' (vers 10). Adam doet zijn best zich te verstoppen, maar kan kennelijk niet op tegen de roep van God en hij moet zich gewonnen geven en meldt zich. Hij verstopte zich uit schaamte – omdat hij naakt was. Maar hoe wist hij dat hij naakt was, waarom schaamde hij zich nu voor zijn naaktheid en eerder niet? Het antwoord ligt in het verhaal zelf: omdat hij zich schuldig voelt, schuldig weet. En schuld vraagt om bedekking Schuld en naaktheid gaan niet samen, schuld en openheid passen niet bij elkaar. Wie schuldig is of zich schuldig voelt verstopt zich! Dat weten wij maar al te goed...

Verstoppen kan op vele manieren. Adam en Eva verstoppen zich in het verhaal van Genesis 3 in... de bosjes. Psalm 139 somt nog een paar plekken op om je verstoppen – hoe vruchteloos ook -, lees maar mee:

► *'Klom ik op naar de hemel – u tref ik daar aan'* (vers 8a): Je kunt voor God vluchten in hemels genot op aarde, je kunt vluchten in grote religieuze woorden en intense belevenissen. We kennen beide vluchtroutes en op zich is er niets mis mee om te zoeken naar hemels genot en er is niets mis met intense spirituele ervaringen... maar God ontlopen kan je kennelijk zo niet.

► *'Lag ik neer in het dodenrijk – u bent daar'* (vers 8b): O ja, je kunt soms verlangen naar de dood. En je kunt je gevoel doden, je kunt je verlangen vermoorden, je kunt elke relatie in de kiem smoren, je kunt van je leven een dodenrijk maken, omdat je bang bent werkelijk te leven, werkelijk verantwoordelijkheid te nemen voor je leven... maar God kun je er kennelijk niet mee ontlopen!

► *'Al verhief ik mij op vleugels van de dageraad...'* (vers 9a): Je kunt met de noorderzon vertrekken, je kunt altijd onderweg zijn – *druk druk druk!* -, je kunt reizen, culturen onderzoeken, jezelf eindeloos vermaken, zwerven over de aarde of surfen over een wereldwijd web, je kunt prikkels zoeken totdat je verdoofd bent... maar God ontloop je er niet mee!

► *'Al ging ik wonen voorbij de verste zee'* (vers 9b): De eenzaamheid kan soms zo lonken, het verlangen om even helemaal met niemand en niets meer wat te maken te hebben – een kluizenaarsbestaan. Je kunt je opsluiten in de kloosters van religieuze orden of in de bunkers van een zonderling leven, in de bastions van excentriciteit of in een onneembaar fort van succes, uiterlijk vertoon en rijkdom... maar God ontlopen kun je niet!

► *'Al zei ik 'Laat het duister mij opslokken, het licht om mij heen veranderen in nacht, ook dan zou het duister voor u niet donker zijn – de nacht zou oplichten als de dag, het duister helder zijn als het licht'* (vers 11,12): Je kunt ook diep wegvluchten in jezelf, in de donkere krochten van je binnenste. Psychologen en psychiaters kunnen erover meepraten hoeveel mensen deze vluchtweg kiezen en tot hun frustratie met bijzonder succes soms. Wie niet werkelijk het duister van depressie en neurose wil verlaten kan door de beste dokter of therapeut niet geholpen worden. Maar God weet je te vinden, hem ontlopen kun je niet!

Tenminste... als we onze Psalm mogen geloven. En nog steeds voelt dat bijna als een dreigement, als iets dat niet anders kan, maar we soms wel anders zouden willen. En opnieuw de vraag: waarom zouden anders willen, waarom zouden we God willen ontlopen, waarom zouden we willen vluchten of verstoppen? Is dat misschien, net als in het verhaal van Genesis 3, ook omdat we ons schuldig

voelen, schuldig weten? Maar wie heeft ons verteld dat we schuldig zijn – hoe komen we aan dat gevoel?

Bij het verhaal van Adam en Eva is dat duidelijk: zij luisterden naar de slang en de slang had hen verteld dat God een jaloerse en dus boze God is. Voor jaloerse mensen moet je oppassen, maar voor een jaloerse God kan je je maar bergen! De slang vertelt hen dat als ze van de verboden vrucht eten, ze als God zullen zijn en dat God hen van die vrucht afhoudt uit gevoelens van bedreiging en jaloezie! Ze geloven de slang en gaan God als een jaloerse God zien en ervaren en ziedaar, de vruchten zijn ernaar: ze voelen zich schuldig en verstoppen zich! En dan is het inderdaad knap lastig dat God alles ziet, dat dus verstoppen voor God geen zin heeft. Dat is reden voor een ernstige waarschuwing!

Maar als we Psalm 139 goed lezen is daar in het geheel geen sprake van een waarschuwende toon. Integendeel: hier en daar barst de dichter uit in verwondering en dank! *'Wonderlijk zoals u mij kent, het gaat mijn begrip te boven'* (vers 6) klinkt niet als iets waar de dichter bang voor is. Nee, hij is zelfs ronduit blij en dankbaar, lees maar:

*'Ik loof u voor het ontzaglijk wonder van mijn bestaan,
wonderbaarlijk is wat u gemaakt hebt.
Ik weet het tot in het diepst van mijn ziel...'* (vers 14).

Kennelijk gaat het verhaal over schuld en schuldgevoel, het verhaal over de angst voor God en de behoefte om te verbergen; kennelijk gaat dat verhaal niet op voor de Psalmist!

Dat kan twee dingen betekenen: (1) hij heeft geen schuld en voelt zich dus niet schuldig en heeft dus niets te vrezen voor God of (2) hij heeft een ander beeld van God en is niet bang voor zijn eigen schuld... Als we de Psalm helemaal uitlezen valt die eerste optie al snel af. Aan het eind bidt hij om bewaring:

*'Doorgrond mij, God, en ken mijn hart,
peil mij, weet wat mij kwelt,
zie of ik geen verkeerde weg ga
en leid mij over de weg die eeuwig is'* (vers 23 en 24)

Nee, hij kent zijn eigen beperkte kracht maar al te goed en weet dat hij bewaard moet blijven voor dwaalwegen in zijn hart. De dichter overschat zichzelf niet en onderschat zijn eigen verantwoordelijkheid niet. Dat kan dus maar één ding betekenen: hij ziet en ervaart God *anders*.

God is anders voor deze oude dichter. God is niet het boze alziend oog, maar Gods ogen zijn vol liefde en bevestiging. Voor Gods aangezicht hoef je je niet af te keren, want op zijn gezicht ligt een glimlach. Gods hand is geen straffende hand, maar een hand die beschermt en leidt. Dat God hem van binnen en buiten kent, dat God hem heeft gemaakt, dat God elk woord kent, nog voor het uitgesproken is – het is een troost, het is een vreugde! En dus is de dichter ook blij dat hij werkelijk overal God weer tegenkomt. Nergens voelt de dichter zich verlaten, nergens staat hij alleen voor, God is nooit ver weg...

Dat is een hele andere toon dan we net beluisterden. Het lijkt zelfs een hele andere God. Niet een God die jacht maakt op mensen, maar een God die gezelschap houdt. Niet een God die oordeelt, maar een God die bevestigt. Waar zit dat verschil, waar ligt het omslagpunt?

Het antwoord is even simpel als confronterend: het verschil ligt in de mens die het zegt. Het verschil zit in de dichter zelf. Het verschil maken u en ik zelf!

Kies ik ervoor God te ervaren als een ultieme rechter, als een instantie die gaat over goed en kwaad, kies ik voor een God die het goede beloont en het kwade straft – dan zal ik me in al mijn tekortschieten altijd weer schuldig voelen. Dan zal ik willen vluchten voor God, dan zal ik steeds weer proberen God voor mij te winnen door mijn stinkende best te doen, maar zal ik het ook altijd weer verliezen van mijn goede bedoelingen en verzingen in schuld. Ja, dan wordt God uiteindelijk de God waar we bang van worden, waar we voor vluchten...

Of kies ik voor een God die mij bemint, die mij kent zoals ik ben, een God die mijn zitten en mijn opstaan en al mijn wegen kent. Een God die achter mijn woorden kan kijken tot in mijn hart, die mij leidt en beschermt en mij wil behoeden voor verkeerde wegen en mij niet laat vallen als ik wel een weg kies die tot schade blijkt te zijn. Kies ik voor een God die mij gemaakt heeft en die je brengt tot zingen:

*U was het die mijn nieren vormde,
die mij weefde in de buik van mijn moeder.
Ik loof u voor het ontzaglijke wonder van mijn bestaan,
wonderbaarlijk is wat u gemaakt hebt.
ik weet het, tot in het diepst van mijn ziel.*

Dat is de God van Psalm 139! Dat is de God van alle Psalmen. Dat is de God van de bijbel en de God waar Jezus over spreekt...

Het is een keuze. En die keuze is aan ons – aan u en aan mij. Het is een keuze voor God en een keuze voor wie God is. Dat is een ingrijpende keuze, laat daarover geen misverstand zijn. Want met de keuze voor de ene of de andere God, verandert je hele wereld. Zie je God als de strenge rechter die alles ziet en oordeelt, dan ziet zo ook je wereld er uit. Overal loop je tegen de lamp – de lamp die onbarmhartig blootlegt hoe slecht je bent, hoe schuldig je staat. God is onontkoombaar en vluchten is je enige optie, hoe zinloos ook... De wereld is grimmig en hard en onleefbaar.

Maar kies je voor de God van Psalm 139, de God die liefdevol kijkt, dan ziet je wereld er heel anders uit. Het leven mag dan evengoed nog ingewikkeld zijn, en soms verwarrend en te groot – je komt God overal tegen en weet je nooit alleen. Dan zie je Gods liefde overal weerspiegeld. Zoals in dat mooie lied van Paul Gerhart' (426):

*Want ik zie in alle dingen,
niets dan zijn genegenheid.
Is de hartslag van het leven,
niet de liefde van de Heer.*

Dan is je wereld nog altijd even aards en materieel, nog even begrenst, maar het koninkrijk van de hemel schijnt er dan doorheen. Met deze God valt op onze wereld een ander licht, zodat het plotseling weer een leefbare wereld is – voor onszelf en voor de mensen om ons heen. Want in het liefdevolle kijken van deze God smelt mijn schuld weg en blijft alleen nog mijn nood over, waarover Hij zich ontfermen wil. En als schuld verdwijnt gaan mensen weer open, als schuld verdwijnt kan schaamte plaatsmaken voor transparantie.

Als Jezus, in het verhaal dat we lezen in Mattheus 4, begint te vertellen, zijn zijn allereerste woorden volgens Mattheus: *'Kom tot inkeer, want het koninkrijk van de hemel is nabij'*. En nu vraag ik me af: zou Jezus *dit* bedoelt kunnen hebben? Dat de inkeer, de ommekeer naar deze God, het koninkrijk van de hemel zichtbaar maakt in ons eigen leven. Niet later, niet straks na de afrekening bij het laatste oordeel, maar nu en hier. Want de keuze voor deze God geeft de aarde een hemelse gloed – dan is inderdaad het koninkrijk van de hemel nabij!

Laten we nog een keer terugkeren naar de Psalm. We hebben hem niet helemaal gelezen, maar u zult dat vast wel eens gedaan hebben. Er lijkt een dissonant in te zitten. De verzen 19-22 zijn grimmig.

*'Zou ik niet haten wie u haten, Heer,
niet verachten wie ten u opstaan...'* (vers 21)

Toch is dat nu niet zo vreemd meer. *Het maakt alles uit* – zoveel is wel duidelijk geworden -, het maakt alles uit *hoe* en *wie* God voor je is. Alleen met *déze* God is het leven leefbaar. Een andere god, een god die oordeelt, rekent en tenslotte veroordeelt, is een valse god, is een god die het leven dood maakt, een god die het niet waard is god te zijn. Wie die god willen preken, die god willen dienen, zijn de vijanden van het leven. Het komt er dus op aan!

'Kom tot inkeer, want het Koninkrijk van de hemel is nabij!'

Amen